

ČESKÁ
EVALUAČNÍ
SPOLEČNOST

Konference České evaluační společnosti
Praha, 11.-12.6.2018

Experiment v evaluaci: zlatý standard nebo škodlivý mýtus?

Martin Nekola

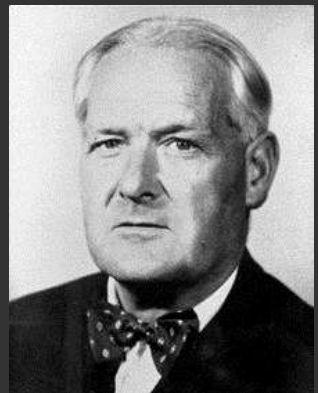
Disclaimer

- o experimentu jako tzv. *zlatém standardu* jsem psal již v roce 2007 v publikaci *Analýza a tvorba veřejných politik*
- mým cílem není přesvědčovat vás o nepoužitelnosti experimentu, ale naopak podpořit jeho *poučené* využívání k tomu, k čemu byl navržen!

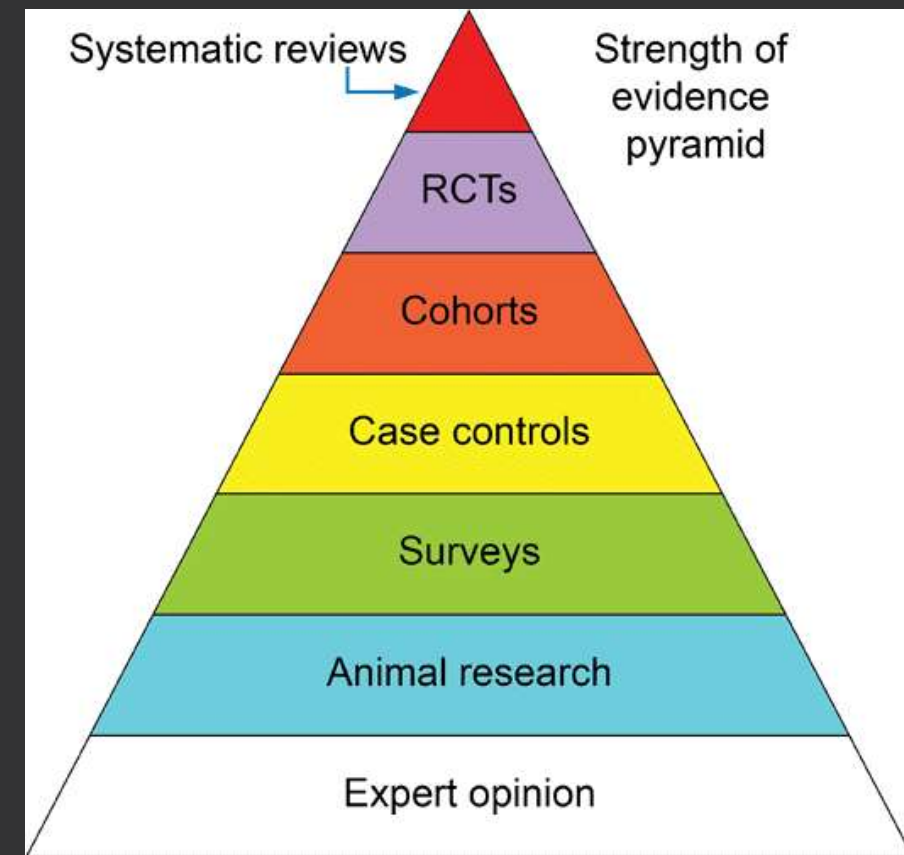
● (Stručná) historie experimentu v evaluacích

- experiment ve výbavě sociálních vědců (a evaluátorů) již více jak 100 let
- přenos z laboratoře do terénu (nutnost kontrolní skupiny):
  - psychologie (Pierce)
  - zemědělství (Fisher)
  - medicína (Hill)
- moderní experiment = randomizovaná kontrolovaná studie (RCT)

Experiment jako zlatý standard?

- konstrukce vysoce spolehlivého kontrafaktuálu
- elegantní a snadno pochopitelný (intuitivní)
- přímočarý odhad efektu s vysokou vnitřní validitou

http://dl.lshtm.ac.uk/DLTesting/PNO101/sessions/S1S5/PNO101_S1S5_060_090.html

první volba pro *popis* kauzálních vztahů

Mýtus zlatého standardu

1. metodologie a kvalita provedení (randomizace)
2. vhodnost pro evaluaci sociálních intervencí
3. univerzálnost
4. politika (*politics*) a etika

1. Randomizace

náhodné přiřazení $\neq$ stejnost skupin

1. malá velikost vzorku
  - náchylnost k chybě I. druhu (falešně pozitivní výsledek)
  - neschopnost detekovat malé efekty
2. lidský faktor při náboru a rozdělování do skupin
  - korupce
  - creaming off efekt
3. lidský faktor a sociální interakce
  - odlišný přístup personálu k jedné ze skupin
  - vliv rozřazení (a samotného faktu „léčby“) na účastníky
4. úmrtnost

řešení

1. utajení rozdělení (*allocation concealment*)
2. zaslepení (jednoduché, dvojité nebo trojité)
4. analýza podle původního záměru (*intention to treat*) a analýza pouze těch účastníků, kteří dodrželi protokol léčby (*per protocol*)

Nerandomizovaná studie s velkým N může mít vyšší IV

2. Vhodnost pro evaluaci sociálních intervencí

- E jeden z nejobtížněji proveditelných designů
  - striktní naplnění všech podmínek v podmínkách terénního výzkumu/sociální evaluace je nereálné
- obvykle komplexní intervence (ne pilulky)
  - mnoha součástí aktivovaných v určitém kontextu
  - variabilní načasování a „dávkování“ intervence
  - více než jen suma částí (nelze rozložit)
- často intervence zaměřené na celou populaci (typicky programy na podporu zdraví nebo ve vzdělávání)

Nerandomizovaná studie s velkým N může mít vyšší IV

3. Univerzálnost

- pouze velmi specifická část EO zaměřených na kauzální popis
  - nemůže poskytnout odpověď na otázku *proč* intervence ne/funguje (kauzální vysvětlení)
- další relevantních otázky
  - potřeba intervence
  - vliv vnějších faktorů
  - správnost implementace (*implementation fidelity*)
  - distribuce efektů v populaci
  - věcná významnost zjištěných dopadů
- zásadní informace (nejen) pro formativní evaluaci a aktéry obecně

Zvažovat experimenty v kontextu účelu evaluace ...

4. Politika (politics) a etika

- experiment může být obtížné obhájit a prosadit
  - politici
  - úředníci
  - vedoucí pracovníci (ředitelé škol, věznic atd.)
  - rodiče atd.
- etické aspekty experimentu
  - zásada poskytovat omezené zdroje nejpotřebnějším
  - opravdu transparentní a poctivý informovaný souhlas
  - uvážlivé používání experimentu v evaluaci (např. u inovativních intervencí)

... a dalších faktorů ovlivňujících výběr vhodného designu.

Je tedy experiment zlatý standard?

Nekritický důraz na experimenty jako zlatý standard, tj. jako nejlepší design (dopadové) evaluace, ve svém důsledku neprávem:

- diskredituje ostatní evaluační designy;
- podvazuje inovační přístupy;
- omezuje možnosti financování některých oblastí intervence;
- vede ke špatné praxi a rozčarování všech zúčastněných;
- ...

Děkuji za
pozornost!

Diskuse vítána ....

Martin Nekola
info@evaluuj.cz

 evaluuj.cz
... s pomocí i s profesionály